

1902-1906, 1910 років. Колекція глиняних виробів, зібрана Іваном Зарецьким на Полтавщині та Чернігівщині, стала основою керамологічної збірки відділу етнографії українського народу. Завдяки збирачеві у фондах Музею зберігається близько 600 традиційних українських глиняних виробів кінця XIX – початку XX ст.

Ключові слова: Іван Зарецький, керамологія, глиняні вироби, Російський етнографічний музей, музейні фонди.

Вызир Н.Ф. Керамологическая деятельность Ивана Зарецкого в Российском этнографическом музее

О керамологической деятельности известного украинского керамолога, музеолога, археолога Ивана Зарецкого в Российском этнографическом музее (Санкт-Петербург) на протяжении 1902-1906, 1910 годов. Коллекция глиняных изделий, собранная Иваном Зарецким на Полтавщине и Черниговщине, стала основой керамологического собрания отдела этнографии украинского народа. Благодаря собирателю у фондах Музея хранятся около 600 традиционных украинских глиняных изделий конца XIX – начала XX века.

Ключевые слова: Иван Зарецкий, керамология, глиняные изделия, Российский этнографический музей, музейные фонды.

Yzır N.F. The ceramological activities of Ivan Zarets'kiy in Russian Ethnographic Museum

It is about ceramologge activity of famous Ukrainian ceramologist, museologist and archaeologist Ivan Zarets'kiy in the Russian Ethnographic museum (Saint-Petersburg) during 1902-1906 and 1910 years. The collection of clay wares, which was collected by Ivan Zarets'ky on Poltava and Chernihiv regions, became basis of ceramologge collection of the department of ethnography of Ukrainian people. About 600 traditional Ukrainian clay wares at the ending of the XIX the beginning of the XX centuries kept in the funds of the museum due to collector.

Key words: Ivan Zagrets'kiy, ceramology, clay wares, Russian Ethnographic Museum, museum funds.

УДК 94(477.5)“1920/1930”:069(092)

Наталія ДМИТРЕНКО
(Ніжин)

Щоб пам'ятали... (Трагічні долі провінційних музейників Північного Українського Лівобережжя 20–30-х років XX ст.)

Головний ворог людини – швидкоплинний час. У своїх глибинах він приховує явища, події, імена. Досліджуючи питання створення мережі провінційних музеїв Українського Північного Лівобережжя, автор даного дослідження дійшов висновку, що історія розвитку музейної справи в регіоні не здобула належного висвітлення в науковій літературі. Певна кількість музейних закладів, які виникли у 20-х роках XX ст. з різних причин залишилися поза увагою дослідників. Насамперед, це музеї, що створювалися в невеликих містах і селищах, фондові збірки яких згодом поповнили колекції обласних і столичних музеїв. Забутими лишилися імена тих, хто їх організовував і оберігав. Тому дане дослідження – данина десяткам музейників, які чесно й сумлінно робили свою справу.

Опинитися в провінції декого з них змусили революційні події. Їхніми надійними помічниками у справі збереження історико-культурної спадщини стали представники

місцевої інтелігенції. В непристосованих приміщеннях, без охорони й опалення вони не припиняли своєї шляхетної справи. “Музеї створюються роками та десятиріччями, купити їх готовими не можна, скомплектувати зі шматків чужого “м’яса” – видимість буде, але це буде мертва тканина. Збирати, збирати і збирати, – по крихтах, по краплях, власно кажучи, це єдиний шлях”, – вважав колишній керівник Ніжинського округного музею, вчений-нумізмат І.Г. Спаський [1]. Саме таким чином на місцях і була організована робота музеїв у 20-ті роках ХХ ст. Статистика свідчить про стрімке збільшення музейних колекцій у цей період.

Кінець 1920-х років характеризується зміною акцентів у житті суспільства, що було наслідком відмови від непу в економіці, демократизму в політиці, і які призвели до ідеологізації та політизації духовної сфери. Відстоюючи гасла пролетарського інтернаціоналізму, влада щосили намагалася придушити ідею національного відродження. Запроваджується класовий підхід до оцінки історичних подій і явищ, до речових свідків минулого, що зберігалися в музеях. Політизація сфери збереження рухомих і нерухомих пам’яток історії та культури призвела до зміни критеріїв їхньої оцінки з історичного та художньо-естетичного на вульгарно-ідеологічний, що в недалекому майбутньому дало старт тривалому процесу вилучення кращих зразків національного мистецтва з музейних колекцій.

Представники старої інтелігенції залишалися чи не єдиними свідомими носіями національної ідеї. На думку ідеологів радянського ладу, вони гальмували процес утворення “федерації культур”. Переважна частина нової (у першому коліні) інтелігенції швидко інтегрувалася в систему соціалістичних цінностей і брала участь у формуванні її ідеології. Друга частина стала об’єктом морального та кримінального терору. Згодом до цієї категорії потрапляють представники й нової інтелігенції, які виявилися нездатними на компроміс зі своїми переконаннями. В 1921 р. Україна побачила перший показовий політичний процес над представниками інтелігенції. Він створив прецедент і уможливив у майбутньому низку справ над українською інтелігенцією як “носіями націоналізму”. Початком масштабних репресій серед української наукової інтелігенції був відкритий процес у справі “Спілки визволення України” (1929–1930 роки). На тлі загальної мовчазної згоди у середині країни, голосно проти репресій, відверто названих червоним терором, висловився хіба-що Український академічний комітет у Празі, який об’єднував усі українські наукові та культурні заклади за кордоном. Комітет звернувся до Ліги Націй із протестом. В ньому наголошувалося на тому, що політика радянської влади у сфері науки та культури направлена на знищення всякої іншої думки, якщо вона не є комуністичною [2]. Перетворення музеїв із культурно-просвітницьких закладів на центри пропаганди нового устрою, нав’язування їм у командному порядку ідеологічних схем і орієнтирів не могли не викликати незгоду свідомої частини інтелігенції. У відповідь радянська влада оголосила війну ідеологічно ворожим елементам, що “позивали собі націоналістичні кубла в музеях”. На початку 1930-х років починається процес активної зміни фахівців старої школи на нових, при цьому деформувалися критерії професіоналізму в підборі кадрів. Визначальним стає не рівень освіченості, а соціальне походження та партійна приналежність. Друга половина 30-х років ХХ ст. була часом найбільш масових кадрових “чисток” у місцевих музеях як центрах “підривної роботи буржуазних націоналістів”.

Відсутність єдиної загальнодержавної схеми побудови експозиції у місцевих музеях розцінювалася одним із головних напрямків ідеологічного шкідництва. Багато музейних працівників були звільнені з посад, заарештовані, багато їх загинуло в концентраційних таборах (звісно тоді табори так не називали, але за сутністю вони мало чим відрізнялися від концентраційних нацистських “фабрик смерті”). Поширювалася практика морального тиску: музейників позбавляли права на свободу творчості – як найважливішої з умов їх існування. Серед керівників і співробітників музеїв Українського Північного Лівобережжя були заарештовані Н. Онацький, С. Гапєєв, І. Спаський, Я. Морачевський, О. Маліношевський, І. Галюн, П. Вернігор [3]. За “приховування” контрреволюційної літератури звільнений із посади завідувач Путивльським музеєм Шарапов, бібліотекар Роменського окружного музею С. Італійський [4]. Були зроблені спроби усунути з посади керівників Прилуцького (В. Маслов), Роменського (М. Семенчик) і Сосницького (Ю. Виноградський) музеїв [5].

Трагедія музейної інтелігенції полягала в тому, що її примушували не тільки визнати нову ідеологію, але й бути активними борцями за втілення її в життя засобами музейної експозиції. Певний час вони опиралися тиску, відстоюючи свою професійну гідність, своє право мати власні погляди. Дехто з них заплатив за це власним життям (наприклад, Н. Онацький, С. Гапєєв, Я. Морачевський). Дехто, зруйнувавши свої погляди на життя, заради збереження останнього, змушений був піти на поступки перед власним сумлінням [6]. Нам нині дуже непросто зрозуміти, яка важка внутрішня боротьба, який внутрішній злам передував цьому рішенню. Влада безжалісно розправлялася з ідеологічними ворогами. Плата за подібне “наведення ладу” шляхом репресій у 20–30-х роках ХХ ст. була дорогою: суттєво знизився інтелектуальний і духовний потенціал кадрів музейних працівників.

Уміщені далі відомості про засновників, керівників і співробітників музеїв віднайдені автором даного дослідження в кількох архівних установах України: Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України, Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, Державному архіві Сумської області, Державному архіві Чернігівської області та його відділ забезпечення збереження документів у м. Ніжині [7].

* * * * *

ОСТЕРСЬКИЙ МУЗЕЙ (м. Остер Козелецького району Чернігівської обл.)*

Бузун Олександр Васильович (1905–1972). Освіта – Остерський педтехнікум, Київський учительський інститут. Директор музею в 1935–1948 р.

Максимович (?). Науковий співробітник, звільнений у жовтні 1937 р., як ненадійна особа.

Розанов Анатолій Григорович (1883–1950). Освіта – Київський університет Св. Володимира, (спеціальність – біологія, ентомологія). На громадських засадах у 1917 р. завідував земським музеєм, у 1919 р. – завідувач педагогічним музеєм. У 1920 р. заснував Остерську метеостанцію, станцію луківництва та лікарських рослин і гідробіологічну станцію. В 1920–1935 роках – завідувач музеєм Остерщини.

Чорноголовко Г.Г. У 1927–1928 роках тимчасово виконував обов’язки завідувача музею.

* Тут і далі у дужках вказане сучасне адміністративно-територіальне підпорядкування населеного пункту, де в 1920–1930-х роках існував згаданий музей. Відсутність вказівки на приналежність населеного пункту до району чи області означає, що цей населений пункт є центром однойменного району чи області.

ПУТИВЛЬСЬКИЙ МУЗЕЙ (м. Путивль Сумської обл.)

Коренев Петро Максимович (1866–1934). Освіта – Московське училище живопису, Імператорська Академія мистецтв, учень майстерні І.Ю. Рєпіна по класу історичного живопису. Організатор і керівник Путивльського музею з 1918 до 1934 р.

Самохін Є.Г. (?). Освіта – вища. Керівник музею з 1937 до 1939 р.

Шарапов (?). Освіта – вища педагогічна. Керівник музею в 1934–1937 роках. Звільнений у 1937 р. за “приховування контрреволюційної літератури”.

ЛЕБЕДИНСЬКИЙ ХУДОЖНЬО-ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ ім. Т. Шевченка

(м. Лебедин Полтавської обл.)

Руднев Борис Кузьмич (1879–1944). Освіта вища – інженер-технолог. Завідувач музею з листопада 1918 р. до 1944 р.

ПОВІТОВИЙ МУЗЕЙ ПРИЛУЧЧИНИ (м. Прилуки Чернігівської обл.)

Дорошенко Іван Дмитрович (1904–?). Освіта – середня, музичні курси. Завідувач музею в 1939 р.

Каневський Юрій Григорович (?). Освіта – вища. Завідувач музею в 1920–1923 і 1930–1932 роках.

Капустянський Іван Назарович (1894–1939). Освіта – вища, закінчив Ніжинський історико-філологічний інститут князя Безбородька в 1916 р. Стояв біля джерел створення Прилуцького повітового музею. Очолював музей з грудня 1919 р. до квітня 1920 р. Був організатором і членом правління наукового товариства в Прилуках. Улітку 1921 р. призначений головою губкопміса на Полтавщині.

Космович С. (?). Завідувач музею в 1923–1925 роках.

Кучміна Марина Миколаївна (?). Лаборант, виконувала обов’язки завідувача музею в 1925–1926 роках.

Левенець М. (?). Доглядач музею в 1922 р.

Маслов Василь Іванович (1884–1959). Освіта вища – Київський університет Св. Володимира, історико-філологічний факультет. З 1 січня 1927 р. до грудня 1930 р. – завідувач музею. Володів українською, російською мовами, читав грецькою, латиною, французькою та польською.

Пекій Іван Овсійович (?). Завідувач музею в 1934–1935 роках.

Сергєєва Нонна Юхимівна (?). Завідувач музею в 1932–1933 роках.

Цвік Михайло Миколайович (?). Завідувач музею в 1935–1938 роках.

РОМЕНСЬКИЙ НАРОДНИЙ МУЗЕЙ МИСТЕЦТВА, НАУКИ ТА ПРОМИСЛОВОСТІ

(м. Ромни Полтавської обл.)

Бугрій П.Х. (?). Освіта – середня, агрономічна школа. Екскурсовод.

Галюн Іван Павлович (1890–?). Освіта вища, приват-доцент кафедри філології Київського університету Св. Володимира. Науковий співробітник музею. З 1920 р. працював як член ради Роменського музею. 4 жовтня 1937 р. заарештований як ворог народу.

Гей Віра Вітольдівна (?). Освіта – Роменська гімназія. Рахівник.

Італійський С.О. (?). Освіта – комерційна школа. Завідувач бібліотеки з 1937 р. Того ж року звільнений із посади з причини “засміченості” бібліотечного фонду “шкідливою літературою”.

Листопадний І.Г. (?). Лаборант.

Семенчик Михайло Мойсейович (1890–1964). Освіта – Московська художня школа. Завідувач музею в 1920–1938 і 1940–1945 роках.

Токарів М.А. (?). Завідувач музею в 1939 р.

ГАДЯЦЬКИЙ МУЗЕЙ ім. М.П. Драгоманова (м. Гадяче Полтавської обл.)

Кононенко Олексій Олександрович (1892–?). Освіта – Миргородська художня школа. Завідувач музею в 1921–1928 роках.

ВОРОНІЗЬКИЙ МУЗЕЙ КРАЄЗНАВСТВА

(смт. Вороніж Шосткинського району Сумської обл.)

Абрамов Іван Спиридонович (1874–1960). Освіта – Учительський інститут у м. Глухові. Член товариства дослідників української історії, літератури та мови при музеї.

Богуславський П.І. (1873–?). Освіта – історичне відділення Московської духовної академії. Володів українською, російською та французькою мовами. У 1901–1920 роках – на викладацькій посаді. В 1920–1927 роках завідував школою. Мав наукові відрядження до Каїру, Парижу та Риму (1901, 1903 р.), брав участь у кількох Всеросійських археологічних з'їздах. Займався польовою археологією (участь у розкопках). Засновник і завідувач краєзнавчого музею в 1921–1927 роках.

КОНОТОПСЬКИЙ ОКРУЖНИЙ МУЗЕЙ ім. О. Лазаревського (м. Конотоп Сумської обл.)

Бойко Василь Павлович (?). У 1920–1921 роках – зберігач музею.

Болотін І.Б. (?). Освіта – середня. Екскурсовод.

Бондар (?). Лаборант. Усунули з посади у січні 1937 р. як троцькіста.

Вайнштейн Марк Григорович (1894–?). Освіта – Конотопська комерційна школа та Київська художня школа. Завідувач музею в 1923–1925 роках

Калініченко Тихон Михайлович (?). Науковий працівник, звільнений у 1935 р. за “троцькізм та контрреволюційні погляди”.

Маліношевський Олександр Володимирович (1892–?). Завідувач музею в 1927–1928 роках (*детальніше про нього див. у списку Глухівського музею старовини і мистецтва*).

Поплавський Олег Цеславович (1903–1956). Освіта – вища, Київський археологічний інститут. Завідувач музею в 1925–1927 роках.

Свириденко В.Г. (1896–?). Освіта – середня, сільськогосподарська професійна школа, студент Харківського інститут народної освіти. Завідувач музею в 1935–1939 роках.

ГЛУХІВСЬКИЙ МУЗЕЙ СТАРОВИНИ І МИСТЕЦТВА (м. Глухів Сумської обл.)

Заєць (?). Завідувач музею в 1935 р.

Іваницький (?). Учитель. У 1920 р. зберіг речі та мистецькі колекції з будинку Кочубеїв у с. Ярославка (нині – Бобровицький район Чернігівської обл.), які згодом поповнили фонди музею в Глухові.

Конопля А.М. (?). Учитель. Керівник музею в 1920–1923 роках.

Маліношевський Олександр Володимирович (1892–?). Освіта – Київський університет Св. Володимира. З червня 1923 р. до квітня 1925 р. – завідувач музею. З 1925 до 1927 р. – директор соціального музею в Луганську. В 1927 р. переведений на роботу до Конотопського окружного музею. 22 лютого 1937 р. заарештований.

Мальченко В.А. (?). Освіта – вища педагогічна, учень професора В.Б. Антоновича. Викладав історію та географію у Глухівській чоловічій гімназії. Завідувач музею з квітня 1925 р. до жовтня 1926 р.

Морачевський Яків Михайлович (1874–?). Освіта – Московський університет, природничий факультет. У 1896–1898 роках учителював у Козелецькому повіті Чернігівської губернії. В 1902–1915 роках викладав на зуболікарських курсах у Москві. У 1919–1924 роках викладав на педкурсах у Козельці. Один із фундаторів Остерського краєзнавчого товариства. У 1926–1933 роках – завідувач музею.

Новиченко П.С. (1878–?). Освіта – середня. Завідувач музею в 1938–1940 роках.

Часовников І.А. (?). Учитель. Завідувач музею в 1920 р. Прийняв до музею колекцію речей із будинку Кочубеїв і речі музейного значення з порцелянового заводу Міклашевського в с. Волокитине Глухівського повіту.

НІЖИНСЬКИЙ МУЗЕЙ ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВА ТА ЕТНОГРАФІЇ

(м. Ніжин Чернігівської обл.)

Лесючевський Володимир Іванович (1892–1942). Освіта – вища. Засновник і керівник музею в 1920–1921 роках.

МУЗЕЙ ім. М.В. Гоголя НІЖИНСЬКОГО ІНСТИТУТУ НАРОДНОЇ ОСВІТИ (ІНСТИТУТСЬКИЙ МУЗЕЙ І ГОГОЛІВСЬКА КІМНАТА)

(м. Ніжин Чернігівської обл.)

Грузинський Олександр Сергійович (1881–1954). Освіта – вища, мовознавець, палеограф. Завідувач музею у 1921–1924 роках.

Семенов Іван Іванович (1865–1924). Освіта – вища, професор, викладач античної історії. Завідувач музею в 1923–1924 роках.

Соломаха А.М. (?). Завідувач музею з 1932 р.

Штепна Кость Тодосьович (1896–1958). Освіта – Петроградський університет, історико-філологічний факультет, Ніжинський інститут народної освіти. Завідувач музею з січня 1925 р. до 1932 р.

НІЖИНСЬКИЙ ОКРУЖНИЙ МУЗЕЙ (м. Ніжин Чернігівської обл.)

Єрмоленко К.А. (?). Науковий співробітник музею в 1931 р.

Карпач-Карпович Олександр Миколайович (?). Освіта – вища. Завідувач музею з липня 1930 р. до часу закриття музею в 1934 р.

Лана В.П. (?). Студент Київського художнього інституту, виконував обов'язки завідувача музеєм у 1931 р. на час відпустки О.М. Карпач-Карповича.

Мачинський (Мащинський) Євген Євгенович (?). Науковий співробітник, займався фотографуванням і кореспондентською роботою (початок 1930-х років).

Пухтинський В'ячеслав Костянтинович (1888–1980). Освіта – вища, Санкт-Петербурзький історико-філологічний інститут, філолог, завідувач бібліотекою Ніжинського інституту народної освіти. Співробітник музею в 1930–1934 роках.

Спаський Іван Георгійович (1904–1990). Освіта – Ніжинський інститут народної освіти, І-й Ленінградський університет. Учений-нумізмат. Організатор і перший завідувач музею в 1927–1930 роках.

СЕДНІВСЬКИЙ МУЗЕЙ (сmt. Седнів Чернігівського району Чернігівської обл.)

Шевелів Б.М. (?). Завідувач музею в 1919–1921 роках.

Лохвицький музей ім. Г. Сковороди (м. Лохвиця Полтавської обл.)

Крестовський Т.Я. (?). Освіта – вища. Директор музею з вересня 1920 р.

СОСНИЦЬКИЙ ІСТОРИКО-АРХЕОЛОГІЧНИЙ ТА ЕТНОГРАФІЧНИЙ МУЗЕЙ

(м. Сосниця Чернігівської обл.)

Виноградський Юрій Степанович (1873–?). Освіта – Київський університет Св. Володимира. В 1897–1912 роках проживав у Варшаві, де працював у архіві, бібліотеці, судовим секретарем; у 1912–1915 роках – на посаді судді. В 1917–1920 роках – голова Чернігівського губкопмісу. В 1920 р. організував музей у м. Сосниця й очолював його до 1938 р.

Захарченко В.Я. (1898–?). Освіта – вища. З 1928 до 1935 р. викладав історію. Протягом 1936 р. працював на посаді наукового співробітника Чернігівського історичного музею,

неодноразово брав участь у археологічних експедиціях. Науковий співробітник музею. З 1939 р. – завідувач музею.

НОВГОРОД-СІВЕРСЬКИЙ МУЗЕЙ МІСЦЕВОГО КРАЮ

(м. Новгород-Сіверський Чернігівської обл.)

Вернигор П.А. (?). Освіта – незакінчена вища педагогічна. Завідувач музею з 1934 р. до вересня 1937 р.

Гапєєв Стефан Антонович (1890–?). Освіта – Одеське художнє училище. З 1915 р. навчався у вищій школі при Академії мистецтв у Петрограді. В 1916 р. був мобілізований на фронт. У 1919–1934 роках очолював музей. Звільнений з посади за націоналістичний характер експозиції. У березні 1938 р. був арештований за звинуваченням у зв'язках із членами есерівської та білогвардійської організацій.

Конопелько Д.Д. (1903–?). Освіта – вища. Завідувач музею в 1938–1939 роках.

Правосуд В.П. (?). Освіта – середня педагогічна. Науковий співробітник у 1935 р.

СУМСЬКИЙ ХУДОЖНЬО-ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ (м. Суми)

Зубченко В. (?). Керівник музею з грудня 1931 р.

Онацький Никанор Харитонович (1878–1937). Освіта – Одеська художня школа, Вище художнє училище при Петербурзькій Академії мистецтв (клас І.Ю. Рєпіна). У 1903–1912 роках жив і працював у м. Лебедині. З 1913 р. викладав малювання в реальному училищі м. Сум, викладав курси географії, малювання та креслення у кадетському корпусі. З 1920 р. до січня 1932 р. – завідувач музею.

Столбіна Надія Львівна (1885–?). Освіта – мистецтвознавець. У 1920–1932 роках – науковий співробітник музею.

МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ М. ЩОРСА (м. Щорс Чернігівської обл., до 1935 р. – м. Сновськ)

Клоцунг А.С. (?). Завідувач музею з 1938 р.

БОРЗНЯНСЬКИЙ ХУДОЖНІЙ МУЗЕЙ (м. Борзна Чернігівської обл.)

Лазарчук А.Г. (?). Освіта – художня школа. Засновник і керівник музею в 1920–1924 роках (після ліквідації в 1924 р. експонати були передані до Конотопського окружного музею).

ШОСТКИНСЬКИЙ МУЗЕЙ (м. Шостка Сумської обл.)

Верховець Я.Д. (?). Освіта – вища. Дослідив історію Шосткинського порохового заводу, звернув увагу науковців на питання повернення з Ленінградського артилерійського музею найдавнішої частини (за 1771–1806 роки) документів заводського архіву. В 1921 р. був заарештований за звинуваченням у оновленні ікон, перебував під арештом у Чернігові.

ГУЖІВСЬКИЙ МУЗЕЙ (с. Гужівка Ічнянського району Чернігівської обл.)

Самбурський Костянтин Іванович (1867–?). Освіта – Чернігівське духовне училище, псаломщик. Створив сільський музей на основі власної колекції “Зібрання предметів старовини та мистецтва” (269 експонатів). Скрутне матеріальне становище змусило його шукати наприкінці 1920-х років нового власника своїй колекції. Але всі речі були реквізовані радянською владою. Її зберігач виїхав до м. Харкова, де жебракував і помер у злиднях.

СОКИРИНСЬКИЙ МУЗЕЙ В МАСТКУ ГАЛАГАНІВ

(с. Сокиринці Срібнянського району Чернігівської обл.)

Горбенко Павло Дмитрович (?). Учитель. Завідувач музею з лютого 1920 р.

- Матвієвська Ольга* (?). Науковий співробітник. У 1920 р. склала описи цінних речей у будинку Галаганів. За радянського часу була першим дослідником історії роду Галаганів.
- Овсієвська Антоніна Леонідівна* (?). Завідувач музею з січня 1924 р. до листопада 1924 р.
- Овсієвська Антоніна Никанорівна* (?). Завідувач музею з 1922 р. до січня 1924 р.
- Овсієвська Марина Леонідівна* (?). Завідувач музею з листопада 1924 р. до квітня 1925 р.

Джерела та література

1. Науково-допоміжний фонд Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського, ф. "Історія", № 1342, арк. 47.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 166, оп. 9, спр. 348, арк. 52–53.
3. Никанор Харитонович Онацький (1875–1937). До 130-річчя від дня народження. – Суми, 2005. – С. 15; ЦДАВО України, ф. 166, оп. 11, спр. 361, арк.3; *Морачевський Я.М.* Щоденник археологічної експедиції. Підготовка та публікація В. Звагельський, Л. Белінська // Сумська старовина. № III–IV. – Суми, 1998. – С. 42; Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО), ф. П–470, оп. 4, спр. 1270, арк. 69, 86; ф. Р–593, оп. 1, спр.1015, арк. 418.
4. ДАЧО, ф. П–470, оп.1, спр. 809, арк. 5; оп. 4, спр. 1270, арк. 88.
5. Державний архів Сумської області (далі – ДАСО), ф. Р–6434, оп. 1, спр. 74, арк. 2; *Ключко О.* До витоків роду // Скарбниця. – 1996. – листопад № (11(51)). – С. 1–3.
6. *Маслов В.* Українська етнографія першої половини XIX ст. // Наукові записки Інституту історії матеріальної культури. Кн. 2. – К., 1934. – С. 93–135.
7. Див.: ЦДАВО України, ф. 166; Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, ф. 243, X. I; ДАСО, ф. Р–33, Р–2322, Р–4653, ф. Р–5601, Р–6434; ДАЧО, ф. П–470, П–8477, Р–593, Р–600, Р–7687; Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині, ф. 6093; 598; Р–61.

Дмитренко Н.М. Щоб пам'ятали... (Трагічні долі провінційних музейників Північного Українського Лівобережжя 20–30-х років XX ст.)

У загальних рисах окреслені причини репресій серед музейних працівників та їх наслідки для музейної справи. Ця праця – данина пам'яті десяткам провінційних музейників. Наданий максимально повний список працівників місцевих музеїв Північного Українського Лівобережжя.

Ключові слова: музейники, репресії, історична пам'ять.

Дмитренко Н.М. Чтобы помнили... (Трагические судьбы провинциальных музейных работников Северного Левобережья Украины в 20–30-х гг. XX в.)

В общих чертах очерчены причины репрессий среди музейных работников и их последствия для музейного дела. Эта работа – дань памяти десяткам провинциальных музейщиков. Представлен наиболее полный список работников музеев Северного Левобережья Украины.

Ключевые слова: музейники, репрессии, историческая память.

Dmytrenko N.M. That remembered... (Tragic fates of provincial museum workers of North Left-Bank Dneper Ukraine in 1920–1930)

Broadly speaking reasons of repressions are outlined among museum workers and their consequence for museum business. This work is a contribution of memory to ten of provincial museum workers. The most complete list of museum workers of North Left-Bank Dneper Ukraine is presented.

Key words: museum workers, repressions, historical memory